

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗА УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ НОВАЦІЙ

У статті проаналізовано особливості управління витратами в сучасних ринкових умовах. Розроблено алгоритм прийняття рішення щодо оптимізації розміру виробничих витрат на матеріальні ресурси. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства запропоновано ряд факторів при виборі технічних засобів та варіантів обробітку ґрунту. Визначено економічну ефективність посіву пшениці озимої при закупівлі запропонованих технічних засобів під час поверхневого обробітку ґрунту.

Ключові слова: собівартість продукції, технічні засоби, варіанти обробітку ґрунту, економічна ефективність, чиста теперішня вартість.

MELNYKOVA K. V., VASILKOVA Y. K.

Kherson State University

HOW TO REDUCE COST OF PRODUCTS UNDER IMPLEMENTATION TECHNICAL AND ECONOMIC INNOVATIONS

The article is to examine the theoretical basis and justification of guidelines to reduce the production costs of agricultural enterprises in the conditions of implementation of technical and economic innovations in current market conditions. The article analyzes the features of expense management in the current market conditions. The algorithm of the decision to optimize the size of the production costs for material resources. To improve the competitiveness of enterprises offered a number of factors when choosing hardware and tillage options. The economic efficiency of winter wheat planting in the purchase of technical facilities offered at surface cultivation. Innovation will not only profit but also will reduce the level of production costs in the cultivation of products is much more important for the competitiveness of businesses in general and in particular products.

Keywords: cost of production, technical means, tillage options, economic efficiency, net present value.

Постановка задачі. Кожний суб'єкт господарювання зобов'язаний чітко представляти на перспективу потребу у фінансових, сировинних, трудових, інтелектуальних ресурсах, виробничих потужностях, джерелах їх одержання, а також уміти ефективно використовувати наявні засоби у процесі роботи свого господарства. У ринковій економіці підприємці не зможуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію як про стан цільових ринків і положення на них конкурентів, так і про власні перспективи і можливості. Зарубіжний досвід доводить, що в більшості випадків розмір витрат визначається як найважливіший критерій у виборі варіантів розвитку підприємств. Необхідною умовою вирішення такої ситуації є вдосконалення процесу управління закупівлею та контролю використання виробничих ресурсів на підприємстві. Для отримання якісного рішення в умовах високої конкуренції підприємству необхідно розробити комплексний алгоритм вибору ресурсів та аналізу постачальників, який забезпечуватиме певний рівень надійності. Управління витратами є одним із важливих напрямів управлінської діяльності. Одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств є оптимізація собівартості продукції. Виробництво якісної продукції при оптимальному розмірі витрат, пов'язаних з її виготовленням, розглядається не тільки як фактор підвищення конкурентоспроможності, а й передусім як умова функціонування підприємств на ринку.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням підвищення ефективності діяльності підприємств всіх форм власності за рахунок впровадження комплексу заходів щодо зниження собівартості продукції при незмінному рівні якості значну увагу надавали українські та закордонні вчені-економісти. Серед них Буркинський Б.В. [1], Бурляй О.А. [2], Воскобійника Ю.П. [3], Герасименко Ю.С. [4-5], Грецак М. Г. [6], Коваленко О.В. [7], Концеба С.М. [8], Мачулка О.А. [9], Маренич Т.Г. [10], Охріменко І.В. [11], Яковлева Ю.С. [12-14] та інші. В наукових розробках названих авторів порушуються складні проблеми управління та оптимізації всіх видів витрат на підприємствах усіх форм власності. Разом з тим, на сьогодні малодослідженими та не розкритими у періодичних літературних виданнях залишаються питання, пов'язані із врахуванням особливостей удосконалення процесів прийняття рішення в умовах невизначеності внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища.

Метою статті є вивчення теоретичних засад та обґрунтування методичних рекомендацій щодо зниження собівартості продукції сільськогосподарських підприємств за умов впровадження техніко-економічних новацій в сучасних ринкових умовах.

Об'єктом дослідження виступає собівартість продукції ТОВ «Таврида-ПЛЮС».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів зниження собівартості продукції за умов впровадження техніко-економічних новацій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Перспективи розвитку підприємства значною мірою залежать від поведінки витрат та управління ними. Вміння планомірно й раціонально керувати ними в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання. Управління витратами є важливою функцією економічного механізму підприємства. Управління витратами слід розглядати як сукупність чітко виражених процесів, яким характерні взаємозв'язки та безперервність здійснення.

На формування собівартості продукції впливають багато факторів, зокрема співвідношення темпів змін обсягів виробництва поточних витрат на продукцію, які визначають її рівень і тенденції. Собівартість продукції є одним з найважливіших показників діяльності підприємства. В сучасних економічних умовах дозволити собі певною мірою ігнорувати облік, аналіз, планування та контроль витрат виробництва може лише підприємство-монополіст, доходи якого значно перевищують витрати, і для якого не має значення питання розробки цінової політики [3].

Одним з елементів цілісної системи управління є управління витратами підприємств і організацій. Раціональне управління витратами є запорукою фінансової стабільності та стійкості у роботі вітчизняних товаровиробників. Недооцінка ролі управління витратами зумовлює значні витрати підприємств і організацій, що у кінцевому випадку негативно впливає на рівень виробничих витрат та на результати господарювання.

Управління витратами передбачає управління процесами та факторами, що впливають на формування витрат, їх рівень та склад, головне в якому – попередження нераціонального використання ресурсів. Структура собівартості передбачає витрати за економічними елементами, класифікація яких використовується для розроблення кошторису витрат на виробництво. Основними елементами планової калькуляції виготовлюваної продукції є: матеріальні витрати, витрати на оплату робочої сили, відрахування (Єдиний соціальний внесок до Пенсійного фонду України), амортизація основних фондів, інші витрати. Ці елементи витрат формують повну собівартість продукції.

Собівартість як комплексний показник має максимально синтезувати та у вартісній формі відображувати технологічні й організаційно-економічні умови виробництва відповідно до інтенсивного рівня розвитку господарства. Тільки в цьому разі показник собівартості може бути успішно використаний для поліпшення управління виробництвом, оцінки економічної ефективності основних і оборотних активів, вибору оптимальних варіантів технології виробництва і організації його управління, вдосконалення міжгосподарських і міжгалузевих зв'язків.

Досліджуємо підприємство товариство з обмеженою відповідальністю «Таврида-ПЛЮС» (Каланчацький район, Херсонська область) займається виробництвом і пропонує до реалізації зернові культури (пшениця, ячмінь, рис та інші зернові та зернобобові культури). Відвантаження продукції відбувається в будь-якій зручній для покупця тарі з розфасовкою від 1 кг. Доставка можлива як по країнах СНД, так і країнах Європи. Середньооблікова чисельність штатних працівників складала 249 осіб, середня кількість позаштатних працівників (працюючі за цивільно-правовими договорами та зовнішні сумісники) – 29 осіб.

Для визначення комплексу заходів щодо зниження собівартості продукції та обґрунтованості впровадження техніко-економічних новачків було проведено аналіз основних економічних показників діяльності ТОВ «Таврида-ПЛЮС», який показав, що у 2014 році капітал підприємства зменшився на 9,8%, або на 5,1 млн грн і склав 47,3 млн грн. Ця зміна зумовлена суттєвим скороченням розміру поточних зобов'язань (-10,5 млн грн). Водночас відбулося зростання обсягів власного капіталу (+2,3 млн грн, або на 16,7%) та довгострокових зобов'язань (+2,6 млн грн). Перевищення темпів зростання розміру власного капіталу над темпами зростання розміру зобов'язань свідчить про незначне послаблення залежності підприємства від кредиторів.

Проведений аналіз ліквідності балансу ТОВ «Таврида-ПЛЮС» (табл. 1) свідчить, що на кінець 2014 року фінансовий стан підприємства не покращився і баланс ліквідний лише по третій групі, що, водночас, також свідчить про існування значного фінансового ризику для господарської діяльності ТОВ «Таврида-ПЛЮС».

Аналіз динаміки та структури собівартості окремих видів продукції ТОВ «Таврида-ПЛЮС» свідчить, що темпи приросту виробничої собівартості в середньому складала 7,5-7,6%, що пов'язано передусім із інфляційними процесами в країні взагалі та Херсонській області зокрема.

Проведений аналіз аграрного ринку збуту продукції дозволив виявити, що для потенційного споживача в більшості випадків найбільш конкурентоспроможним товаром є продукт, що забезпечує максимальний ефект від співвідношення якості та ціна. Разом з тим усі потенційні конкуренти вирощують зернову продукцію у відповідності до показників якості зерна, встановлених чинним законодавством. Тому, для проведення аналізу рівня конкурентоспроможності продукції досліджуваного підприємства та підприємств-конкурентів проаналізовано особливості вирощування зернових культур в залежності від технологій, що застосовуються відповідними суб'єктами господарювання. Дослідження проводилося за наступними показниками: урожайність пшениці, ц / га; трудомісткість 1 ц., люд. год.; рівень рентабельності, %; маса прибутку на гектар, грн. Як показали розрахунки сукупного рангу та інтегрального коефіцієнту

конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку зерновиробництва, найбільш конкурентоспроможною можна вважати технологію виробництва, що застосовується на ТОВ «Таврида-ПЛЮС», тобто інтенсивна технологія. Найменш конкурентоспроможною є адаптивна технологія, але вона також є конкурентоспроможною, оскільки може забезпечувати прибуткове виробництво зерна.

Таблиця 1

Активи та зобов'язання ТОВ «Таврида-ПЛЮС» у 2014 році*

Актив	На початок звітного періоду, тис. грн.	На кінець звітного періоду, тис. грн.	Пасив	На початок звітного періоду, тис. грн.	На кінець звітного періоду, тис. грн.	Платіжний надлишок або нестача	
						на початок звітного періоду, тис. грн.	на кінець звітного періоду, тис. грн.
Абсолютно ліквідні активи (A_1)	96	150	Негайні пасиви (Π_1)	1753	3678	-1657	-3528
Швидко реалізовані активи (A_2)	15766	7329	Коротко-строкові пасиви (Π_2)	36766	24736	-21000	-17407
Активи, що реалізуються повільно (A_3)	9824	13463	Довго-строкові пасиви (Π_3)	-	2634	9824	10829
Важкореалізовані активи (A_4)	26786	26384	Постійні пасиви (Π_4)	13953	16278	12833	10106
Усього	52472	47326	Усього	52472	47326	x	x

* складено на основі звітності ТОВ «Таврида-ПЛЮС»

Витрати на сировину й матеріали займають у собівартості продукції підприємства значну питому вагу. З огляду на це на рисунку 1 відобразимо алгоритм прийняття рішення щодо оптимізації розміру виробничих ресурсів.

В основі наведеного алгоритму важливим показником є ціна на необхідні ресурси. Перевірка на чутливість цін на обрані ресурси дозволить при певних змінах перевіряти визначену комбінацію на оптимальність. Особливої уваги заслуговує етап упровадження рішення. Інструкції щодо виконання прийнятого рішення та використання розробленого алгоритму складання переліку ресурсів і вибору їх постачальників мають бути донесені повною мірою до безпосередніх виконавців.

Розроблений підхід до визначення оптимальної комбінації ресурсів з урахуванням цін на ресурси та рівня надійності постачальників, технології виробництва, граничного розміру поставки дозволяє підвищити ступінь обґрунтованості рішень і відповідно рівень ефективності процесу виробництва. Конструкція моделі дозволяє здійснити перевірку на чутливість до мінливості таких факторів, як ціна на ресурси, умови їх постачання та обсяг виробництва самого підприємства, що має важливе значення в динамічних умовах зовнішнього середовища підприємств.

Проведені дослідження також дозволили виявити, що в поточному році керівництву підприємства потрібно зосередити свої зусилля на визначенні доцільності й обґрунтованості використання різних технічних засобів та варіантів обробітку ґрунту при вирощуванні визначеної групи зернових культур. При використанні традиційних технологій землеробства значна частка витрат припадає на паливе, амортизацію техніки та трудові витрати. За розрахунками для оптимізації розміру прямих матеріальних витрат (нафтопродукти), прямих витрат на оплату праці та збільшення урожайності вирощування пшениці озимої ТОВ «Таврида-ПЛЮС» необхідно закупити технічні засоби орієнтованою вартістю 5,9 млн грн (прогнозований курс – 25 грн/дол. США) (табл. 2).

Внаслідок закупівлі визначених технічних засобів виробнича собівартість вирощування пшениці озимої в середньому зменшиться на 13,8%, або на 735,3 тис. грн. Також за рахунок зростання рівня урожайності підприємство щороку буде отримувати додатково дохід у розмірі біля 1 млн грн. Отже загальна економічна ефективність від закупівлі технічних засобів при поверхневому обробітку ґрунту складатиме щонайменше 1735,3 тис. грн щороку на протязі 7 років.

При визначенні доцільності впровадження техніко-економічних новацій та розрахунку чистої теперішньої вартості враховувалося, що для закупівлі технічних засобів підприємству потрібно буде узяти кредит в банку вартістю 2,6 млн грн під 40% річних в діючих цінах (або 10% щоквартальних). Для зменшення суми сплачених відсотків кредит буде братися на 4 роки і погашатися щоквартально рівними частинами. Відсотки по кредиту будуть сплачуватися щокварталу. Розмір щоквартального платежу складатиме 332,33 тис. грн.

Таблиця 2

Ефективність посіву пшениці озимої при використанні різних технічних засобів та варіантів обробітку ґрунту

Технологічна операція	Енергомашинна		Сільськогосподарська машина		Ціна агрегату, у.о.
	марка	ціна, у.о.	марка	ціна, у.о.	
Поверхневий обробіток ґрунту					
Дискування в 2 сліди	ХТЗ-181	58320	БДТ-7У	14110	72430
Боронування	ХТЗ-181	58320	ЗБР-2.4	10070	68390
Сівба з прикочуванням	ХТЗ-181	58320	Клен-6П	34906	93226
Разом					234046

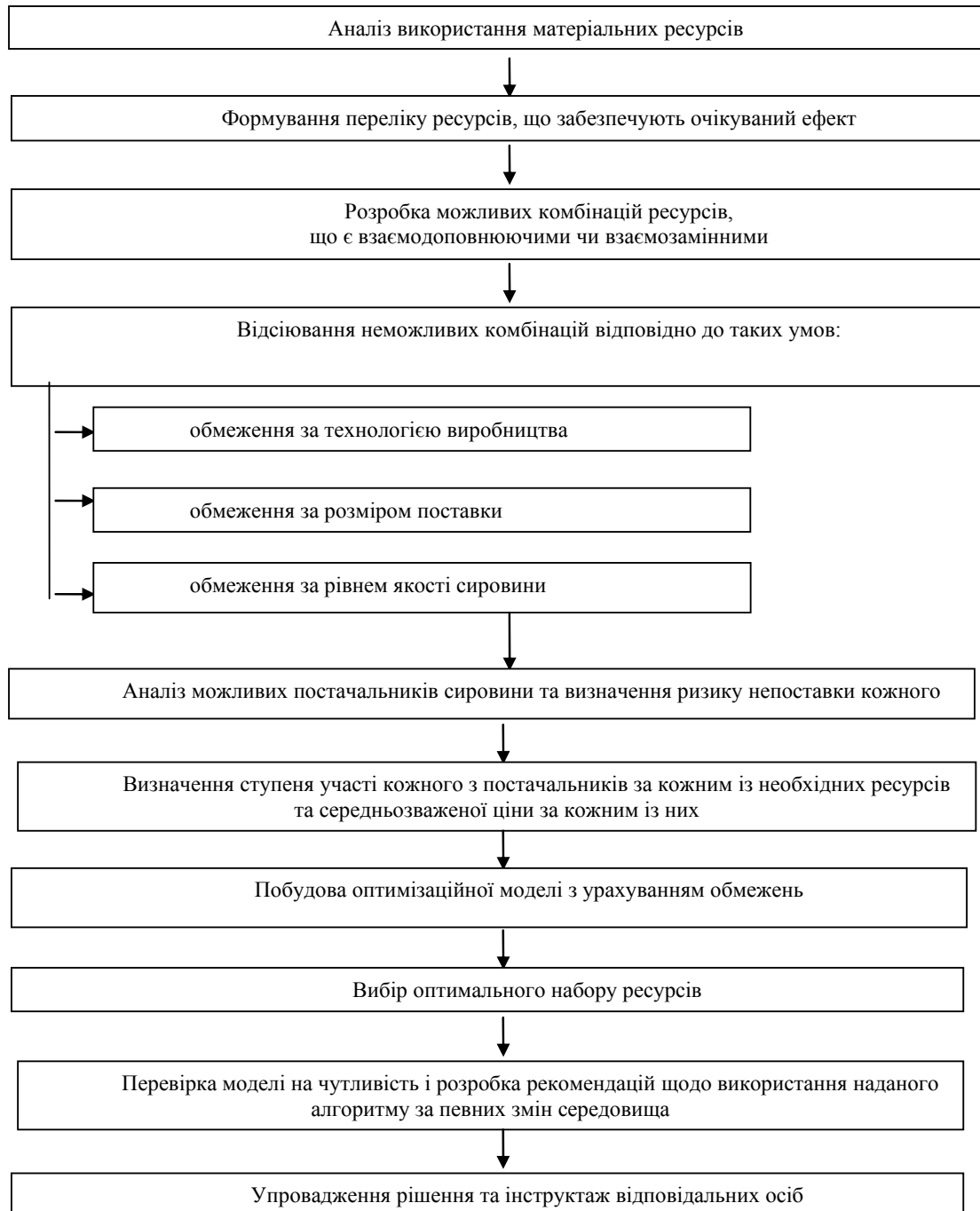


Рис. 1. Алгоритм прийняття рішення щодо оптимізації розміру виробничих витрат на матеріальні ресурси

З метою недопущення порушення рівня фінансової стійкості підприємства за власні кошти буде профінансовано залишок по проекту в сумі 3300 тис. грн. Під час проведення розрахунків чистої

теперішньої вартості від реалізації проекту потрібно враховувати той факт, що майже весь обсяг вирощеної продукції ТОВ «Таврида-ПЛЮС» йде на експорт, тому девальвація гривні суттєво негативно не відобразиться на ефективності ведення господарської діяльності підприємства та обґрунтованості закупівлі запропонованих технічних засобів. Мінімально необхідна ставка дохідності при песимістичному прогнозі буде дорівнювати 15%.

Чисту теперішню вартість від реалізації проекту розраховуємо за формулою

$$NPV = \frac{X_1}{1+k} + \frac{X_2}{(1+k)^2} + \frac{X_3}{(1+k)^3} + \dots + \frac{X_n}{(1+k)^n} - I, \quad (1)$$

де NPV – чиста теперішня вартість;

X_n – чистий грошовий потік, що виникає в кінці року t ;

k – мінімально необхідна ставка дохідності (ставка дисконту);

I – початкова вартість витрат (інвестиції);

n – тривалість життя проекту (кількість років (періодів)).

Отже, чиста теперішня вартість від реалізації проекту на ТОВ «Таврида-ПЛЮС» складатиме:

$$\begin{aligned} NPV = & -(5900-2600) + \\ & + \frac{1735,3-1329,32}{1+0,15} + \frac{1735,3-1329,32}{(1+0,15)^2} + \frac{1735,3-1329,32}{(1+0,15)^3} + \frac{1735,3-1329,32}{(1+0,15)^4} + \\ & + \frac{1735,3}{(1+0,15)^5} + \frac{1735,3}{(1+0,15)^6} + \frac{1735,3}{(1+0,15)^7} = \\ & -3300+353,03+306,98+266,94+232,12+86,75+750,22+ \\ & + 652,36 = -3300 + 3424,4 = 124,4 \text{ (тис. грн.)} \end{aligned}$$

При проведенні аналізу та оцінки доцільності впровадження нововведень проведемо розрахунок індексу рентабельності:

$$I_{\text{рен}} = \frac{\sum X}{I}, \quad (2)$$

де індекс рентабельності

$$I_{\text{рен}} = \frac{3424,4}{3300} = 1,038.$$

Отже, внаслідок закупівлі технічних засобів при поверхневому обробітку ґрунту при вирощуванні пшениці озимої керівництво ТОВ «Таврида-ПЛЮС» не лише зможе підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства взагалі та продукції зокрема, а й отримуватиме щонайменше 3,8 к прибутку на кожен власну гривню витрат.

Висновки. Ефект від модернізації устаткування має значне для підприємства значення. Впровадження нововведень дозволить не лише отримати прибуток, а й дозволить зменшити рівень виробничих витрат при вирощуванні продукції, що має набагато більше значення для рівня конкурентоспроможності підприємства взагалі та продукції зокрема. Водночас треба завжди враховувати той факт, що від своєчасності, адекватності і якості здійснюваних заходів залежить не лише ефективність діяльності організації, але і саме її існування. Не всі зміни можуть виявитися вдалимими. Вони можуть спричинити як підйом, так і падіння організації. Результати змін визначаються їх адекватністю зовнішнім чинникам та внутрішнім можливостям (ресурсам) підприємства.

Література

1. Буркинський Б. В. Конкурентоспособность продукции и предприятия / Б. В. Буркинський, Е. В. Молина. – Одеса : ИПРЭИ НАН України, 2012. – 132 с.
2. Бурляй О.А. Необхідність управління витратами на виробництві продукції рослинництва в аграрних підприємствах / О.А. Бурляй, А.П. Бурляй // Економіка АПК і природокористування: вісник ХНАУ. – Х., 2009. – № 13. – С. 152–160.
3. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) / за ред. Ю.П. Воскобійника. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 350 с.
4. Герасименко Ю.С. Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності/ Ю.С. Герасименко, Я.В. Леонов // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2010. – Т. 2. – № 1 (3). – С. 175–183.

5. Герасименко Ю.С. Управление затратами: от моделирования к технологии принятия решений / Ю.С. Герасименко, С.Н. Глухарев // Вчені записки Харківського інституту управління: наук. журн. – Х. : ХІУ, 2010. — Вип. № 28. – С. 40–43.
6. Грещак М. Г. Управління витратами : навч. посібник / М. Г. Грещак, В.М. Гордієнко, О.С. Коцюба. – К., 2008. – 264 с.
7. Коваленко О.В. Класифікація витрат ресурсів як основа оцінювання собівартості продукції / О.В. Коваленко // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 90–96.
8. Концеба С.М. Економічна сутність ресурсного забезпечення виробництва продукції / С.М. Концеба // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 43–46.
9. Мачулка О. Облік і аналіз витрат: управлінський аспект / О. Мачулка // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 10. – С. 30–34.
10. Маренич Т.Г. Об'єктивна оцінка витрат як основа вдосконалення управління економікою / Т.Г. Маренич // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Х. : ХНТУСГ, 2010. – Вип. 99. – С. 3–16.
11. Охріменко І.В. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств : монографія / І.В. Охріменко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 360 с.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
13. Яковлева Ю.С. Удосконалення методів виробничих витрат і калькуляції собівартості продукції / Ю.С. Яковлева // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2008. – № 7. – С. 237–245.
14. Яковлева Ю.С. Методичні підходи до визначення собівартості продукції сільськогосподарських підприємств / Ю.С. Яковлева // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2008. – № 9. – С. 239–247.
15. Яковлева Ю.С. Собівартість виробництва та облік витрат екологічно чистої сільськогосподарської продукції / Ю.С. Яковлева // Матеріали IV Міжнар. наук. конф. «Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах». – Черкаси, 2009. – С. 20–24.

Надійшла 21.05.2016; рецензент: д. е. н. Мохненко А. С.